

ELS CARRERS DE TONA I ELS SEUS NOMS

Ramon Batllés i Santasmasas

Un any més Ramon Batllés ens parla dels noms dels nostres carrers. Es queixa de la situació marginal d'alguns carrers dedicats a persones que han fet aportacions importants al nostre poble, al costat de carrers principals que duen noms que no tenen res a veure amb la nostra història. I ens desvela com va ser possible dedicar un carrer a Pompeu Fabra a les acaballes del franquisme.

63

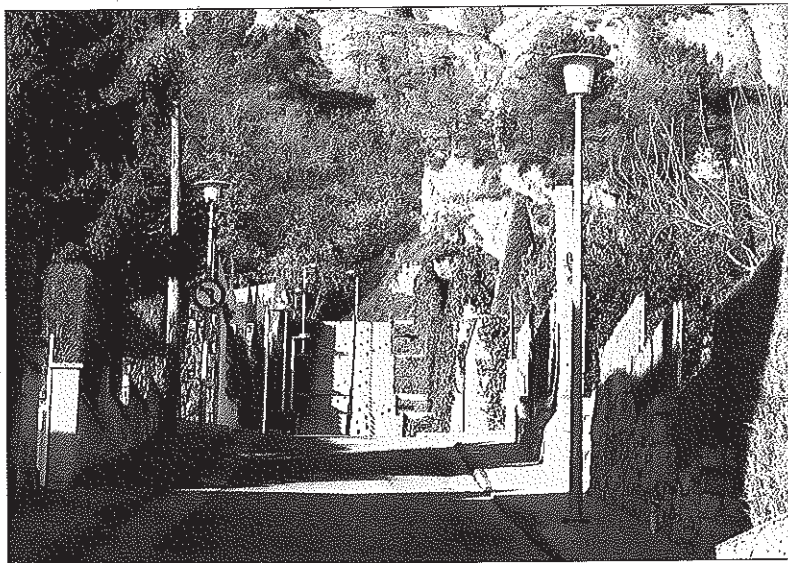
Sempre m'he preguntat com i per quin motiu es posen els noms als carrers. No tinc res a dir de poblacions com Sitges, Torelló o Manlleu, que tenen nom de carrer a Tona, però que no tenen res a veure amb Tona, ni històricament ni territorialment. Ho sap tothom. Preferiria els noms de pobles veïns, que no hi són encara, com ara Malla, Muntanyola o Centelles, de la mateixa manera que ja tenim carrers de nom Vic, Seva, Taradell o Collsuspina.

Els noms dels sants els trobo bé sempre que tinguin a veure amb Tona o Catalunya, però no gaires: Sant Andreu, Lurdes, Montserrat, Núria, a més de Sant Joan, Sant Joaquim, Sant Miquel, Sant Antoni i Sant Antoni M. Claret.

Ara bé, els noms que em tenen el cor robat són principalment dos: el carrer d'Amèrica i el de Lepanto. Tona no crec que tingués mai *americanos*, com tenen a la costa, aquells multimilionaris que venien de Cuba i d'altres llocs d'Amèrica i que es feien aquelles torres que semblaven palaus. I de Lepanto, què n'hem de dir? La primera observació és que el seu nom és en castellà, tot i ser l'únic de Tona, i la segona que la batalla de Lepant queda molt lluny de Tona i que molts altres noms de carrer faltarien al poble abans que aquest.

Dos noms de carrers que em fan mal al cor són el de Josep Cruells i Martí i el de Mossèn Joan Colom. Josep Cruells, un tonenc senzill, humil, un home que estimava Catalunya i el seu poble, poeta, va treballar en la recerca i la investigació de monuments i documents sobre l'origen del nom Tona. Gràcies al seu amor a Lurdes i al Castell, van néixer l'Aplec de la Rosa a Lurdes i al Castell i l'Esbart Dansaire. És un dels escollits barons a qui Tona deu honor i glòria.

Naturalment li van dedicar un carrer, el que va dels peus del Castell fins a l'antiga carretera nacional o carrer del Doctor Bayés. Cap habitatge donava al carrer i últimament es va arreglar, i per cert ha quedat molt bé, però el que passa és que li van prendre el nom que ja tenia aquell indret, que era el de "el rec Fondo", doncs abans de ser un carrer havia estat un rec molt fondo que baixava del Castell. És una llàstima que la toponímia de Tona es vagi perdent de mica en mica.

Carrer de Josep Cruells i Martí, a la falda del Castell, en el mateix indret per on passava el rec Fondo
(Foto Ramon Batllés)

FENT MEMÒRIA

Els carrers de Tona i els seus noms

- 64** I de mossèn Joan Colom, què n'hem de dir? Durant 28 anys va ser rector de Tona i va fer moltes coses per al poble: la primera restauració del santuari de Lurdes i del campanar del Castell, les escoles parroquials, etc. Home de ploma acurada, va publicar, entre d'altres, quatre llibres de poesia, va escriure una Passió i uns pastorets (*La Verge Mare*), goigs, senyals de llibre, poemes particulars, i altra infinitat d'escrius, que el mostren com a un literat de gran relleu.

On destacava especialment la seva preocupació per Tona és en l'aspecte cultural, aspecte tan lligat a la formació integral de la persona. Les primeres manifestacions que va impulsar es feren a través del Club Excursionista Sant Amand, que ell va crear el 1956, i que li serví per organitzar cursos de català, exposicions de dibuixos i de nades, cursets de sardanes, concursos literaris i infantils, excursions per tota la comarca i més, amb les quals coses va fomentar en tot moment la catalanitat i l'amor al país. També se li deu la iniciativa del primer concurs fotogràfic, el 1963, i mil coses més.

I quin carrer té en recordatori del seu pas per Tona? Un carrer que fa 80 m de llargada, que dóna al pati de l'escola de l'Era de Dalt i no té cap habitatge que hi tingui entrada. Fins ara mai ha tingut cap placa, perquè no val la pena que en tingui, ja que mai ningú haurà d'anar a aquell carrer. Podria passar sense nom. En fi, sembla que hagin volgut passar d'ell, per no dir que es vulguin riure de la seva memòria. Esperem que vindrà un dia que la cosa canviarà per bé.

Molts noms de carrer no sabem com van néixer, però d'altres sí. Per exemple, el carrer Bonavista. Un dia en una visita d'obres, l'alcalde Sr. Baucells i un grup de persones es miraven el panorama que es veia des del Gelec i algú va dir: "Quina vista tan bona es veu des d'aquí!", i ja està, el nom va sortir rodó: ja tenim el carrer Bonavista, just al davant de la fàbrica Estabanell. Avui un dels carrers de la urbanització del Pla del Gelec continua portant aquest nom.

El carrer de Mossèn Joan Colom, prop de l'escola l'Era de Dalt.
Cap casa té la seva façana principal encarada a aquest carrer (Foto Ramon Batllés)

En canvi, el carrer de la Fontordera i la plaça del Noi de Tona porten un nom que els veïns van proposar.

L'única concessió que es va fer amb els noms de carrer franquistes, ja en les acaballes de l'època de Franco, va ser que, en fer-se el carrer paral·lel al carrer Nou, que avui es diu "de la Fontordera", van posar-li el nom de *El Año de la Victoria*, nom que des de l'any 1939 havia tingut el carrer Nou. Va ser com voler rentar-se una mica la cara i tornar al nom de sempre, el carrer Nou.

Però als veïns no els va agradar el nom i van demanar a l'Ajuntament de canviar-lo i posar-li el de Fontordera.

Va passar el mateix amb el carrer de Seva i el carrer de la Font, i també amb algun altre. El fet era canviar-los però que no desapareguessin els noms franquistes.

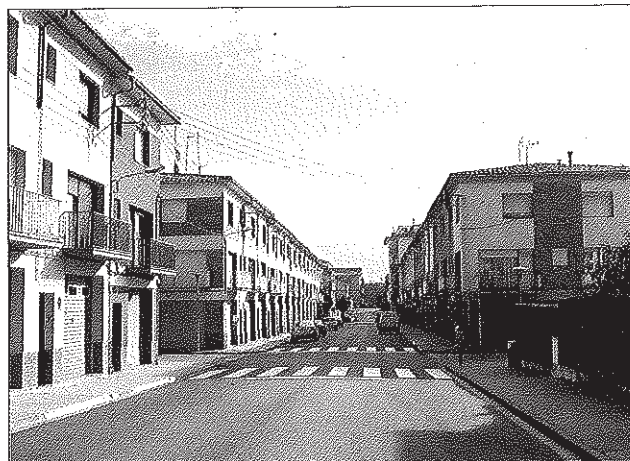
Quan es va urbanitzar el sector de l'actual plaça del Noi de Tona uns veïns van preguntar al seu promotor, Joan Sirera, si aquella plaça tenia nom. Ell va dir que era cosa de l'Ajuntament. Preguntat als responsables si el nom podia ser plaça del Noi de Tona, l'Ajuntament va dir que sí, sempre que els veïns hi estiguessin d'acord.

La plaça es va inaugurar el mateix dia del bateig dels gegants de Tona el 1983, que també són el Noi de Tona i la seva esposa. Aquesta coincidència no va ser premeditada. El nom de la plaça va venir per un cantó i el nom dels gegants per un altre. El 24 d'abril de 1983 el Sr. Miquel Coll i Alentorn i l'alcalde de Tona Ramon Colom, amb la presència dels gegants, varen descobrir la placa de la plaça que porta el nom del tonenc més conegut a tot Catalunya, el Noi de Tona.

Dels noms dels carrers, el més inversemblant de tots és el de Pompeu Fabra. Té una història llarga, estranya i poc creïble, però va anar així: l'any 1968 es va escaure el centenari del naixement del mestre de

Un moment de la inauguració de la plaça del Noi de Tona, el 24 d'abril de 1983
(Foto Ramon Batllés)

El carrer de Pompeu Fabra
(Foto Ramon Batllés)

FENT MEMÒRIA

Els carrers de Tona i els seus noms

66

C. E. SANT AMAND

HOMENATGE
AL MESTRE DE LA LLENGUA CATALANA

Pompeu Fabra

EN EL CENTENARI DEL SEU NAIXEMENT
(1868 - 1968)

Patrocinat pel Magnífic Ajuntament de Tona i la Caixa d'Estalvis de Manlleu

TRES CONFERENCIES
a càrrec de tres il·lustres escriptors catalans

I. Dilluns, dia 9 de setembre:
Pompeu Fabra: El seu marc històric
per Miquel Coll i Alentorn.

II. Dilluns, dia 16 de setembre
Pompeu Fabra: L'home
per Josep Miracle.

III. Dilluns, dia 23 de setembre:
Pompeu Fabra i el català literari
per Josep M. de Casacuberta.

AI CENTRE PARROQUIAL - A les 9:45 del vespre.

E. DITE Impresora - Tàrragona, M.

C. E. SANT AMAND
T. O. N. A

HOMENATGE
AL MESTRE DE LA LLENGUA CATALANA

Pompeu Fabra

EN EL CENTENARI DEL SEU NAIXEMENT
(1868 - 1968)

Patrocinat per la Caixa d'Estalvis de Manlleu

TRES CONFERENCIES
a càrrec de tres il·lustres escriptors catalans

I. Dilluns, dia 9 de setembre:
Pompeu Fabra: El seu marc històric
per Miquel Coll i Alentorn.

II. Dilluns, dia 16 de setembre
Pompeu Fabra: L'home
per Josep Miracle.

III. Dilluns, dia 23 de setembre:
Pompeu Fabra i el català literari
per Josep M. de Casacuberta.

AI CENTRE PARROQUIAL - A les 9:45 del vespre.

E. DITE Impresora - Tàrragona, M.

Els dos cartells que es varen imprimir el 1968 amb motiu de l'homenatge a Pompeu Fabra en el centenari del seu naixement. El primer, en què consta el patrocini de l'Ajuntament de Tona, no es va poder distribuir, perquè l'alcalde d'aleshores, Jacint Baucells, no va considerar convenient que l'Ajuntament de Tona constés com a patrocinador dels actes (Arxiu Ramon Batllés)

la llengua catalana, Pompeu Fabra. A tot Catalunya se li feren homenatges, i a Tona també. Pel setembre d'aquell any, el Centre Excursionista Sant Amand, amb el rector mossèn Joan Colom al capdavant, li va organitzar un homenatge. Es van fer tres conferències a càrrec de sengles il·lustres escriptors catalans: el senyor Miquel Coll i Alentorn, el senyor Josep Miracle i el senyor Josep Maria de Casacuberta. Van tenir un èxit extraordinari, però el millor va ser quan la petita comissió que preparava els actes va demanar ajuda a la Caixa de Manlleu, que de seguida digué que sí, i a l'Ajuntament. El senyor Josep Jofre, en aquells dies regidor del consistori que encapçalava el senyor Jacint Baucells, va dir que sí de seguida. Es varen fer dos programes d'actes, un per a les botigues i un altre de mà, i tots dos deien que els actes eren patrocinats per l'Ajuntament de Tona i la Caixa de Manlleu. Però quan l'alcalde va llegir que l'Ajuntament patrocinava l'homenatge ens digué que no podia ser, que un Ajuntament no podia fer un homenatge a un home que va morir a l'exili, contrari al règim i que era un *roig*. L'home, sempre molt mal aconsellat en tots aquells assumptes que feien referència a Catalunya, el català i la senyera, va dir que no, no i no. Va fer canviar els programes i va dir que si calia pagaria els nous programes de la seva pròpia butxaca. Això sí, l'homenatge es podia fer. El Sr. Jofre sempre va estar al nostre costat, però no hi va haver res a fer.

Però, què va passar després? El senyor Baucells es va adonar que l'havien enganyat i que havia fet el ridícul, i que veritablement Pompeu Fabra era un català il·lustre. Tot Catalunya l'havia homenajat. Uns pobles li feien monuments i els altres li dedicaven carrers. I ell, amb un gest que l'honora (acte que cal tenir en compte i agrair-li), en un ple de l'Ajuntament, va fer acordar que un carrer que feia poc que s'havia obert es dediqués a Pompeu Fabra, un català il·lustre i mestre de la llengua catalana.

Un homenatge amb un final feliç.

Una darrera cosa sobre el carrer de Pompeu Fabra: malgrat el seu nom, és l'únic del poble on encara s'hi poden veure, a la façana d'algunes cases, plaques de l'Instituto Nacional de la Vivienda amb el jou i les fletxes!!.

Placa de l'Instituto Nacional de la Vivienda, amb el jou i les fletxes falangistes, fixada a la façana d'una casa del carrer de Pompeu Fabra (Foto Ramon Batllés)